

Hangalaki összecsengés és jelentésváltozás

Fazakas Emese
BBTE, Kolozsvár

A hangalaki összecsengés sokkal nagyobb szerepet játszik az emberi nyelvben, mint ahogy valójában Saussure óta be merjük vallani. (Pl. A magyar nyelvújítás során pl. az idegen szavak magyar pótlására alkotott kifejezések közül azokat fogadták el legkönnyebben a beszélők, amelyek részben összecsengtek az idegen megfelelőekkel.)

A hangalaktól függő jelentésváltozások egyfajta ikonicitásként kezelhetők. Legtöbb esetben az összecsengő szóvég az, ami a jelentésváltozást elindítja. Azonban olyan változások is megfigyelhetők a magyar nyelv története során, amelyek során a hasonló szemlélet, hangulat indítja el valamely szó jelentésének a változását, illetve az ikerszók legtöbbje is akkor maradtak/maradnak meg a nyelvben, ha a tagokat vagy a jelentésük, vagy a tárgyi, esetleg oksági érintkezésük összetartja. A hangalaktól függő legérdekesebb jelentésváltozásoknak azok bizonyulnak, amelyek esetében két szó jelentése eredetileg (nagyon) messze áll egymástól, azaz semmilyen ponton nem érintkezik, azonban az egyik jelentése éppen a másikkal való összecsengés hatására megváltozik. Pl. az *iromba* szavunk mai 'ormótlan, esetlen' jelentését az *otromba* szavunkkal való összecsengésének köszönheti, pedig eredetileg 'tarka, kendermagos' jelentésben használták a magyar beszélők. Előadásomban arra szeretnék rávilágítani, hogy ez a fajta jelentésváltozás milyen gyakori volt a magyar nyelv története során.